

Discussió de les ponències «La pregunta sobre la llengua habitual en les enquestes d'ús lingüístic 2003-2004: dubtes sobre la seva validesa» i «Pot mesurar-se millor el coneixement declarat del català?», de F. Xavier Vila i Moreno. Algunes consideracions des de la sociologia

CRISTINA SÁNCHEZ MIRET
Universitat de Girona

1. Problemes epistemològics

Llegint la ponència de F. Xavier Vila he vist reproduïts, sobretot en la primera part, la majoria dels debats epistemològics que acompanyen la sociologia des dels inicis.

No només la demolingüística, sinó també la sociologia i, en general, totes les ciències, fins i tot les que no són pas etiquetades com a *socials*, es troben amb els reptes i els dilemes que es plantegen en aquest escrit.

En totes les disciplines és imprescindible anar recollint tot un seguit de recerques empíriques quantitatives amb l'objectiu d'anar creant un cos de coneixement estadístic de la realitat que volem estudiar. Cal mesurar i comptar —repetides vegades i des de perspectives diferents—, per així poder fer un salt de la descripció de la realitat social —de la llengua o de qualsevol altre camp— a l'explicació dels mecanismes que la defineixen en cada època i en cada societat concreta.

És imprescindible fer una anàlisi comparativa i secundària i cal treballar molt més les nocions bàsiques de la disciplina perquè les discrepàncies terminològiques no suposin un impediment a l'avenç del coneixement.

Això és així en demolingüística i també ho és en sociologia. Malgrat que la distància d'anys en la producció de coneixement en una disciplina i en l'altra és molt gran, els problemes són els mateixos. L'exemple de la sociologia és una bona mostra que aquest tipus de debats —d'altra banda, del tot imprescindibles— no poden ser pas un impediment perquè la demolingüística tiri endavant, atès que no suposen cap dubte a la qualitat científica. Només la falta de rigor en la producció analítica podria suposar un dubte a la científicitat del coneixement produït.

2. La natura de la llengua

No hi ha dubte que la llengua, més si ho diu un sociòleg, és una institució social. De fet, no es pot entendre —què la defineix, com és, com evoluciona—, si no és en aquest sentit. Cert és també que la llengua no pot ser vista tampoc des del punt de vista social i prou i cal tenir-ne molt present la multidimensionalitat. En això no només els lingüistes, sinó també els sociòlegs, hi tenen molt a aprendre.

Així i tot, sobretot si es parla d'ús de la llengua, el vessant social esdevé més significatiu i és només analitzant-lo que es pot entendre el perquè de l'evolució actual tant en l'ús com en el coneixement.

La llengua canvia a mesura que ho fa la societat i són, de fet, les característiques generals de la societat les que expliquen bona part de l'evolució. Els aspectes més fàcilment relacionables són els més visibles, ja sia perquè estan escrits —per exemple les lleis— com perquè se'n parla molt —el problema de la immigració. Però n'hi ha d'altres, de vegades tant o més importants, que poden passar desapercebuts. Són aspectes que tenen a veure amb l'estructura social —amb les estructures i els mecanismes de poder social—, i amb els valors i les noves representacions socials que tenen una influència cabdal en la llengua i en els parlants.

Les anàlisis que es duguin a terme han de poder copsar tant els aspectes socials més visibles com els més poc evidents, amb l'objectiu de poder aprofundir en el coneixement de la realitat lingüística actual.

3. Com es mesura?

Mesurar la realitat social mai no és fàcil i no ho és més per a la llengua que per a altres aspectes socials com poden ser el treball, la salut o l'educació. La tradició empírica sempre ha tingut els mateixos problemes a l'hora d'interrogar per conèixer una realitat concreta.

Cal tenir en compte que només s'assoleixen representacions de la realitat, ja que la realitat en ella mateixa és certament desconeguda —fins i tot ho és l'existència— perquè l'única manera que hi ha d'apropar-s'hi i comunicar-la a algú altre és mitjançant el discurs. Això vol dir que s'ha de categoritzar, s'ha de limitar i fraccionar, s'ha d'objectivar i s'ha de fer reconeixible als paràmetres de representació del món.

Potser els científics pensen que no tenen aquestes limitacions a l'hora de mesurar i interpretar la realitat, però el cert és que no se'n salva pas ningú. De fet, són molt donats a parlar de la diferència entre el coneixement subjectiu i l'objectiu del món, posant automàticament la recerca amb etiqueta de científica a la bossa del coneixement objectiu.

Les recerques científiques no són objectives pel sol fet de ser recerques científiques, sinó que l'objectivitat és un procés que s'ha d'aconseguir, i s'assoleix en el mateix moment que es formula l'anàlisi des d'una situació de neutralitat valorativa dels fets que s'han d'investigar. Aquest punt és el que més ens acostarà a una lectura objectiva de la realitat que ens envolta i donar-lo per descomptat és el primer pas per malmetre l'anàlisi.

4. Les enquestes

Cal tenir molt present que els comportaments reals només són abastables amb l'observació, però sempre que es faci amb un procediment pautat i preestablert i amb unes condicions de no-interferència assegurades. La dificultat d'assolir dades d'ús i de coneixement per mitjà de les enquestes no és només un problema de la demolingüística, sinó que ho és de totes les ciències socials en temes molt diferents de la llengua.

Aquest biaix que, sens dubte, existeix no implica, però, que la recerca demoscòpica no sigui vàlida, sinó que cal aprendre'n i treballar de manera molt acurada les preguntes per acostar-se tant com sigui possible a la realitat existent.

Avui dia, que es fan enquestes pertot arreu, hi ha una idea generalitzada que enquestar és molt fàcil. No és així, i aquest tipus de consideracions suposen un perill doble perquè hi ha qui pensa que només fent preguntes ja obtindrà el que vol saber.

Fer una bona enquesta és una feina difícil; de fet, normalment no és fins que no s'analiza —per rigorosa que hagi estat la

feina feta— que no es veuen les errades d'enquestació. És del tot normal i, a més a més, és recomanable que les preguntes de qüestionari es discuteixin tant en la preparació de la investigació com una vegada recollits els resultats. Per tant, debats com el reflectit en la ponència sobre la manera de preguntar l'ús són del tot imprescindibles, molt enriquidors i el primer pas per avançar en el coneixement.

5. Projeccions de futur

M'agradaria afegir que en la creació d'un corpus de coneixements empírics sobre la llengua s'haurien de començar a introduir, a més a més de les iniciatives que ja s'estan duent a terme, recerques que analitzessin les trajectòries dels individus. L'anàlisi de fluxos permet analitzar el canvi en l'àmbit microsocial i entendre més bé els mecanismes que fan que les trajectòries dels individus esdevinguin unes o unes altres i així aprofundir molt més en el coneixement de qualsevol disciplina social.

En segon lloc, una vegada construït un bon corpus de coneixement demolingüístic, cal emprendre recerques que posin en relació les anàlisis quantitatives —dades— amb les qualitatives —entrevistes en profunditat, «exàmens», observació, etc. Mentre que les primeres donen els paràmetres estructurals i el coneixement i el pes dels grups, les segones permeten aprofundir en les característiques que marquen les diferències entre els uns i els altres. Alhora, tots dos tipus d'anàlisi es complementen i permeten reduir els biaixos que suposen per al coneixement unes formes d'anàlisi i les altres.